

Οι εκδόσεις «Πανοπτικών» από τη Θεσσαλονίκη ξεκινούν με αυτό το βιβλίο την προσπάθεια να κυκλοφορήσουν στα ελληνικά μια μεγάλη συλλογή κειμένων, αποσπασμάτων και ομιλιών του Μιχαήλ Μπακούνιν που ο ρώσος αναρχικός Γκιγκόρι Μαξίμοφ εξέδωσε στην Αμερική στη δεκαετία του '50 υπό τη μορφή απάντων. Ο Μαξίμοφ επιχείρησε να συγκεντρώσει το αρκετά ανοργάνωτο και συγκεχυμένο έργο του Μπακούνιν κατά θεματικές ενότητες, κάτι που ο ίδιος ο αναρχικός θεωρητικός με την ελάχιστη συστηματική ιδιοσυγκρασία ουδέποτε έκανε – άλλωστε ελάχιστα έργα του καταπιάνονται με ένα συγκεκριμένο θέμα.

Υπό αυτή την έννοια, η προσπάθεια του Μαξίμοφ είναι αξιέπαινη. Το πρόβλημα με τον Μπακούνιν είναι ότι ο λόγος του διέπεται από τόσες και τέτοιες αντιφάσεις, ώστε είναι ανθρωπίνως αδύνατο για τον οποιονδήποτε αναρχικό να καταγράψει κομμάτια του χωρίς τελικά να καταλήξει να προβάλει τον αναρχισμό όπως τον αντιλαμβάνεται ο ίδιος. Ακόμα και η ταξινόμηση των κειμένων εμπεριέχει συχνά άποψη.

Στην περίπτωση του Μαξίμοφ, η έμφαση δίνεται σε αυτά που συγκρότησαν τον συνθετιστικό ρώσικο αναρχισμό των αρχών του 20ού αιώνα, υποτιμώντας σε κάποιο βαθμό τις φεντεραλιστικές αναφορές του Μπακούνιν, όπως και τα κείμενά του που αναφέρονται στην τάξη και την οργάνωσή της. Αυτό χωρίς να θέλουμε να πούμε ότι όσα κατά προτεραιότητα καταγράφει ο Μαξίμοφ δεν αντικατοπτρίζουν ένα μεγάλο μέρος της σκέψης του Μπακούνιν.

Άλλωστε, η απουσία συστηματικών θεωρητικών αναρχικών έργων αν δεν επιβάλει κιόλας αυτή την αυθαιρεσία, ακόμα και σε άλλες – πλην της μπακουινικής – εκδοχής του αναρχισμού. Για παράδειγμα, η εφημερίδα «Το Βήμα» πρόσφερε πρόσφατα στους αναγνώστες της ένα βιβλιαράκι για τον αναρχισμό όπου ο κροποτκικών επιρροών ακαδημαϊκός Κόλιν Γουόρντ, θεώρησε σκόπιμο – με καλές προθέσεις ενδεχομένως – να αφιερώσει περισσότερο χρόνο στην επίδραση του αναρχικού αντικρατισμού στους αμερικάνους νεοφιλελεύθερους από όση στους αναρχικούς επαναστάτες της Ισπανίας και της Ουκρανίας και τις αντιλήψεις τους.

Τέσσερα μέρη.

Η συγκεκριμένη έκδοση περιορίζεται σε θέσεις που εξέφρασε ο Μπακούνιν πάνω στα τρία αντικείμενα του τίτλου (φιλοσοφία – θρησκεία – ηθική) που υπήρξαν και ποιο συνεκτικές, αφού ο ρώσος αναρχικός παρέμεινε ισόβια πιστός σε μια υλιστική μεταχρυσωτική προσέγγισή τους.

Οι εκδόσεις αναφέρουν ότι σκοπεύουν να εκδώσουν και τα άλλα τρία κομμάτια της δουλειάς του Μαξίμοφ («Κριτική της υπάρχουσας κοινωνίας», «Το σύστημα του αναρχισμού» και «Η κοινωνική επανάσταση»).

Αποκτώντας τα κανείς και τα τέσσερα, θα μπορούσε να υποστηρίξει ότι κατέχει ένα είδος «απάντων» του Μπακούνιν, αλλά μόνο όπως τον είδε ο Μαξίμοφ.

Η ποιότητα της έκδοσης και η μετάφραση του Ζ. Σαρίκα είναι πολύ καλές, κάτι ελάχιστα αυτονόητο σε ελληνικές εκδόσεις και ως εκ τούτου εξαιρετικά ευχάριστο.

Γιάννης Ανδρουλιδάκης, Εφημερίδα «Επί τα Πρόσω», αρ. φ. 7 (β' περίοδος)